

PRENTBRIEFKAARTEN VAN DE OUDEGRACHT

In onderstaande foto is bijzonder goed vastgelegd het typische karakter en de sfeer van de Oudegracht zoals in de loop der eeuwen zijn ontstaan en die eigenlijk pas na de laatste eeuwwisseling wezenlijk zijn veranderd. Dit geldt zowel voor de totaliteit van het grachtbeeld als voor de werven in het bijzonder. Slechts zelden staan we erbij stil dat we thans eigenlijk met een uitgekleed geheel te maken hebben, omdat een groot deel van het wervenkarakter in de loop van deze eeuw en vooral in de laatste decennia verdween. De grote diversiteit hing samen met het feit dat de werven in hoofdzaak **gebruiksgoed** voor handel en ambacht en **particulier eigendom** waren.

Huis, werfkelder, werfmuur, werfperceel en be-

Pottenmarkt op de Bakkerburg. Oudegracht richting Stadhuis. c. 1890.

schoeing hoorden in principe bij elkaar en werden door dezelfde eigenaar op zijn eigen tijd onderhouden (of niet) en aan de behoefte aangepast.

Terwijl de gebruiksrichting van de straat de lengterichting is, is die van de werven hoofdzakelijk overdwars: de relatie kelderwerkplaats-werf voor ambacht, de relatie kelder magazijn-werf-gracht voor handel. Het zou dan ook beter zijn de werven „benedenerf” of „voorfer” te noemen dan „benedenstraat” waartoe het huidige karakter aanleiding geeft.

Dit benedenerf kan al of niet bestraat zijn (met allerlei verschillende materialen) en eventueel door hekken of muurtjes afgescheiden, met uitzondering van de strook langs het water die openbaar toegankelijk moest blijven.

Vanouds trof men er tal van bouwsels aan, variërend van afdakje of schuurtje tot werkplaats; hieruit is ook de bebouwing aan Lijnmarkt, Choorstraat en Donkere Gaard ontstaan. Ook de uitge-

bouwde kelders zijn feitelijk een variant hierop. De bomen stonden vrijwel zonder uitzondering in de strook vlak langs de werfmuren.

Helaas is het monumentale karakter van de Oudegracht sterk veranderd, doordat men in de laatste decennia deze regel niet heeft onderkend en de bomen verspreid over de werf is gaan planten. Tegelijkertijd is de genoemde diversiteit (ondanks of dankzij de grote daaraan bestede zorg) sterk teruggelopen, doordat werven en muren grotendeels in gemeente-eigendom overgingen (ten behoeve van herstel), de beschoeiingen door doorlopende kademuren werden vervangen, de werven doorlopend bestraat en van bouwsels en afscheidingen zijn ontdaan, veel muren ingrijpend werden vernieuwd, en vooral doordat werven, kelders en water grotendeels hun gebruikskarakter hebben verloren. Worden de grachten een kijkmonument in plaats van een gebruiksmonument?

De kaarten zijn verkrijgbaar in mapjes van 12 stuks voor f 6,— op de adressen zoals vermeld in het februari-nummer.

F. Kipp

Muurschilderingen ontdekt in Wed 5-7

Eén van de vele verrassingen die het (bouw-)historisch onderzoek van het pand Wed 5-7, waarvoor een restauratie wordt voorbereid, tot op heden heeft opgeleverd, is een grote 15e eeuwse muurschildering van opvallende kwaliteit.

Deze bevindt zich in een kamer op de begane grond en beslaat de bovenzône van de achtermuur; oorspronkelijk heeft deze schildering mogelijk rondom het toenmalige vertrek doorgelopen.

Koppen

Een voorlopig onderzoek bracht een aantal koppen aan het licht, waarvan enkele met een fraaie muts getooid zijn en de meeste een helm dragen. Op dit moment valt nog niets te zeggen omtrent het thema van de voorstelling. Het verder blootleggen en conserveren van de schildering zijn in voorbereiding.

F. Kipp

WIE WEET WAAR?

De redactie van het Maandblad wil aan de leden van onze vereniging de mogelijkheid bieden om de verworven kennis van stad en provincie Utrecht nu eens te spuien. Wij hebben het plan om in de toekomst regelmatig een foto te plaatsen, waarvan u mag proberen de juiste lokatie te achterhalen.

Het ligt in de bedoeling om in deze puzzelreeks zowel de stad als de provincie te betrekken.

Voor deze eerste opgave zijn we in de stad gebleven. Weet u waar dit is? Uw oplossingen kunt u voor 10 mei per briefkaart sturen aan de Vereniging Oud-

Utrecht, Alexander Numankade 199 te Utrecht, t.a.v. de heer G. J. Röhner.

Onder de goede oplossingen zal een Hornhovius-kaartmap verloot worden.

Boekenschouw

Bij toeval werd ik gewaar dat het Utrechtse Rijksarchief zich nu ook gevoegd heeft in de rij van Rijksarchieven die een Inventarisreeks uitgeven. Zulke reeksen, in eenvoudige offsetuitvoering, verzekeren een regelmatige publikatiemogelijkheid van het inventarisatiewerk, dat deze archiefdiensten verrichten ten behoeve van de mensen die onderzoek willen doen in bij die diensten bewaarde archieven. Om een indruk te geven volgt hier een opgave van de inventarissen die het afgelopen jaar in de nieuwe reeks zijn verschenen:

1. G. C. M. van Dijck, *Arch. v. d. balije van Utrecht der Johanniterorde, 1251-1815.*
2. C. Dekker, *Arch. v. d. heerlijkheid Harmelen c.a., 1585-1964.*
3. T. M. Lisman-Schaap, *Arch. v. d. jachtgerecht in de prov. Utrecht, 1680-1702, 1749-1795.*
4. C. Dekker, *De archieven v. d. herv. gemeenten Bunnik en Vechten, 1626-1966, Odijk, 1626-1965, Werkhoven, 1636-1952.*
5. C. J. van Hasselt-von Ronnen, *Fam. arch. van Westrenen, 1549-1883.*
6. W. van Bruggen, *Archivalia afkomstig v. d. tiendkommissies, 1909-1938.*

In 1976 zullen verschijnen:

7. C. Dekker, *Arch. v. h. huis Oudegein en de heerlijkheid 't Gein, 1295-1960.*
8. E. T. Suir, *Arch. v. h. Regulierenklooster Vredendaal buiten Utrecht, 1399-1530.*
9. E. T. Suir, *Arch. v. d. verenigde waterschappen onder Wijk bij Duurstede, 1540-1969.*

Deze inventarissen zijn verkrijgbaar op het Rijksarchief in Utrecht, Alexander Numankade 201, Utrecht, tel. 030 - 71 00 44. Postrekening 109918. Omdat de mogelijkheid tot het verkrijgen van een boekwerk over „de Oudewaterse moord” afgelopen zomer verstopt zat in een klein bericht over de herdenking van 1575 besteed ik nog even aandacht hieraan. Vijf auteurs - F. R. Biesta, J. G. M. Boon, B. J. van der Saag, C. R. Schoute en L. C. Schreuders - hebben niet alleen de gebeurtenissen van het rampjaar beschreven, maar het hele achtste decennium van de 16e eeuw en Oudewaters positie daarin. Zo komt dus ook het begin van de wederopbouw aan de orde. De eindindruk is, dat de Spaanse inname niet zo'n rampzalige uitwerking heeft gehad als de woorden moord en uitmoording zouden doen denken - ook al valt niet precies te becijferen hoeveel huizen en bewoners